

Аніщенко О.В. Людиноцентричний потенціал листування А.С. Макаренка / О.В. Аніщенко, В.О. Аніщенко // Науково-педагогічна спадщина Антона Макаренка у практиці сучасних закладів освіти: тези Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 125-й річниці від дня народження Антона Семеновича Макаренка (19 березня 2013 р., м. Київ) / упоряд. Л.Б. Лук'янова, О.І. Щербак. – Херсон: Олді-плюс, 2013. – С. 11-13.

ЛЮДИНОЦЕНТРИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЛИСТУВАННЯ А.С. МАКАРЕНКА

О.В. Аніщенко,

*Інститут педагогічної освіти
і освіти дорослих НАПН України
(м. Київ, Україна)*

В.О. Аніщенко,

*Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя (м. Ніжин, Україна)*

На початку ХХІ століття не втрачає актуальності проблема формування людини – високоморальної, інтелектуально розвиненої, працелюбної, творчої. Це актуалізує людиноцентричний принцип у навчанні й вихованні особистості. У сучасних умовах розвитку суспільства людиноцентризм являє собою нову якість філософського розуміння людини, що передбачає актуалізацію гуманістичних тенденцій. За В.Г. Кременем, ця якість виходить за межі ренесансного антропоцентризму, гуманізму й філософської антропології, оскільки „сучасна постіндустріальна епоха – це епоха творчої людини, яка не вкладається в усталені визначення минулих часів” [1, с. 12-13].

У контексті досліджуваної проблеми нашу увагу привернуло листування А.С. Макаренка з О.М. Горьким¹. Їх пов'язували дружні й професійні стосунки, довгі роки плідного листування. Так, у листі від 7.08.1925 р. Антон Семенович щиро зізнавався всесвітньо відомому письменнику: „Ваша виняткова віра в людину ... допомагає і нам вірити в неї. Без такої віри ми не могли б 5 років

---

¹ Переклад фрагментів листів Антона Макаренка українською мовою здійснено Аніщенко О.В., Аніщенко В.О.

працювати без відпочинку в колонії. Тепер ця віра стала і вірою наших хлопців, вона створює в нашій колонії здоровий, веселий і дружний тон, якому дивуються всі, хто у нас буває” [2]. Педагог – новатор з гордістю ділився думками про те, що основним доказом успішності роботи у колонії є те, що хлопці, які примусово, за постановою судових органів, потрапили до неї, які „носять ганебне клеймо правопорушника, через кілька місяців вже пишуться тим, що вони колоністи, та ще горьківці. Я б сказав, – мабуть, надто пишуться, задирають носи, пишуться і на всіх інших людей дивляться дещо зверхньо. Будь-який вихованець, який пробув у колонії 1 рік, також і кожен службовець, отримують від педагогічної ради почесне звання колоніста”.

Як свідчить здійснений нами фрагментарний аналіз листування А.С. Макаренка з О.М. Горьким, Антон Семенович як керівник колонії повсякчас намагався позбутися клейма „колонії для неповнолітніх злочинців”. Він писав: „Ми з великими труднощами скинули з себе офіційну назву „Колонія для неповнолітніх правопорушників”. Але скинули для себе тільки. Іноді хороші люди пишуть про нас статті в газетах і журналах, статті хвалебні, але їх доводиться ховати від хлопців, тому що починаються вони так (по-українськи): „Вчора в колонії малолітніх злочинців ...” Навіть не правопорушників, а „злочинців”. Вбивць і шахраїв, коли вони сидять у в’язниці, називають „ув’язненими”, тобто визначають їх зовнішнє становище, а дітей чомусь „правопорушниками”, тобто намагаються визначити їх сутність. Ми тому особливо міцно прив’язуємося до звичайних людей, які до нас ставляться, як до звичайних людей, які просто розмовляють з нами, не побоюючись за свою кишеню”. Педагог зазначав, що ім’я Горького, його особистість для нього і колоністів є „найкращим доказом, що ми теж люди”.

Антон Семенович і його вихованці із вдячністю підтримали пропозицію О.М. Горького щодо створення товариства взаємодопомоги колоністам. У листі від 8.09.1925 р. педагог написав, що „Товариство взаємодопомоги колоністів-горьківців” обіцяє стати чимось у вищій мірі цікавим. Спеціальна комісія закінчує статут, який після прийняття його загальними зборами буде Вам

надісланий на затвердження. Ви підняли найважливіше питання в нашому побуті. Напевно майбутнє, повне невідомості і нових страждань, ґрунтовно псує наші теперішні дні. Патрунування випускників налагоджується важко, особливо в такій глушині, як Полтава” [2].

В умовах ринкових відносин безперечно практичний інтерес становить ставлення А.С. Макаренка і колоністів до стимулювання праці. Наприклад, щоб підняти продуктивність праці в столярній майстерні, педагог запропонував загону (60 осіб) „встановити премію за хороший виробіток з тим, щоб ця премія не видавалася на руки, а зберігалася до виходу вихованця з колонії. На мій подив, хлопці заявили, що вони будуть і так добре працювати і ніякої премії не потрібно. Виходить зовсім ідеально, але непрактично – ми теж не можемо знайти серединки між ідеалом і життям” (лист від 24.11.1926 р.). Звідси випливає, що Антон Семенович дійсно переймався питанням адаптації вихованців до самостійного непростого життя за межами колонії.

Таким чином, А.С. Макаренко – автор унікальної педагогічної концепції, сильна особистість, здатна до відкриттів, експериментів у галузі виховання девіантних дітей і підлітків. У листі від 17.08.1925 р. Максим Горький назвав працю А.С. Макаренка „розумною, прекрасною працею” [2]. А.С. Макаренко особливу увагу приділяв педагогічно доцільному розв’язанню фінансово-виробничих, адміністративно-управлінських та організаційних питань діяльності колективів очолюваних ним виховних установ, залучав до їх вирішення інженерно-технічний персонал, педагогів і самих вихованців.

Література

1. Кремень В.Г. Філософія національної ідеї: Людина. Освіта. Соціум / В.Г. Кремень. – К.: Грамота, 2010. – 576 с.
2. Переписка А.С. Макаренко с А.М. Горьким (8 июля 1925 г. – февраль 1935 г.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 21.02.2013 <<http://www.makarenko.edu.ru/biblio.htm>>. – Загол. з екрану. – Мова рос.